ГӘДИМ АБИДӘЛӘРИ ГОРУЈАГ

Ағдаш... Ел-обамызын фүсункар, дилбәр күшәләриндән бири. Мәнбәји Бөјүк Гафгаз дағларынын әтәкләриндән башланан Түрјанчај әсрләрдән бәри нычылтысы илә Ағдаша, онун әмәксевәр адамларына маһны бәстәләјир. Бурада һүндүр, голлу-будаглы, олчим јарпаглы азман чинарлар вар. Һәр бири бир әр икидин јадикарыдыр. Ағдашда тарихи абидәләр вар; хатырлајанда севиндирсән, көрәндә кәдәрләнирсән...

Бәли, ағдашлылар бир-бириндән севиндиричи әмәк уғурларынын мүгабилиндә улу кечмишимизә, гәдимлијә, тарих вә мәдәнијјәт абидәләринә өкеј мүнасибәт бәсләјирләр. Рајонун 1.048 квадраткилометрлик әразисиндә ата-бабаларымызын һәләлик кејдә олан 16 јадикары вар. Онларын һеч биринин индики вәзијјәти һаггында бир кәлмә дә хош сөз демәк мүмкүн дејил.

Көзәл ме'марлыг үслубунда инша олунмуш. милли орнаментләрлә бәзәдилмиш «Гызылбашлар» мәсчидинин һазыркы вәзијјәти онун бәрпасы вә горунмасы үчүн чан јандырмајан әлагәдар тәшкилатлара гаршы гәзәб һисси ојадыр. Бир бајатыда дејилир:

Бу гала бизим гала,
Һәмишә бизим гала.
Гурмадым өзүм галам,
Гурдум ки, бизим гала.

...Из галыб, лакин бахымсызлыг, лагејдлик учбатындан мәсчидин диварлары чатлајыб, дөшәмә вә таванлар, гапы вә пәнчәрәләр учулуб төкүлүр. Белә кетсә, XIX әсрин бахымлы, көз-көнүл охшајан, бәнзәрсиз ме'марлыг үслубунда инша олунмуш бу јадикар тамам силиниб кедәчәк.

Зәриф ме'марлыг үслубунда тикилмиш «Карвансарај»-да инди ағ нефт сатылырса, онун тарихилији һаггында сөһбәт ачмаға дәјәрми?! Јә'ни шәһәрдә елә бир јер тапылмады ки, орада көшк гојалар, јахуд бина тикәләр вә ағ нефт саталар? Һалбуки, «Карвансарај» бинасыны тә'мир вә бәрпа едиб, китабханаја, јахуд китаб евинә чевирмәк мәгсәдәуғун оларды. Онсуз да рајондакы китабханаларын јерләшдији биналарын әксәријјәтинин вәзијјәти гәнаәтбәхш дејил.

Даһа бир ваҹиб мәсәлә һаггында. Бир нечә ил әввәл Ағдашда тарихи абиделәрин «бәзәдилмәси» дәбдә олуб. Диварлара, гапы вә пәнчәрәләрә, шәбәкә вә тағлара вурулан шит; бајағы бојалар абидәләрин көзәллијини итириб. «Јенилик» хатиринә инҹә ел сәнәтинин тәбии көркәмини дәјиширләр, онларын заманын сынағындан чыхмыш дәјанәтини, дөзүмүнү, үзүнү ләкәләјирләр? Фикримизчә, бу, малијјә-план мәсәләләринин саһманда олдуғуну һәр васитә илә сүбута јетирмәк сә'јиндән башга бир үсул дејилдир.

Рајонун баш ме'мары Сәјјар Һүсејновла сөһбәтими хатырлајырам.

— 1982-чи илдә күчә вә мејданларын, мәнзилләрин вә с. (тарихи абидәләр ме'марын јадына да дүшмүр— Т. М.) әсаслы тә'мири вә бәрпасы үчүн 1 милјон 230 мин манат дәјәриндә иш көрмүшүк—дејән С. Һүсејнов хејли фикирләшмәли олду.

— Нијә сусурсунуз?

— Дилим кәлмир дејәм ки, бу гәдәр вәсаитдән 1 манат да олсун, тарихи абидәләрин бәрпасы үчүн хәрчләнмәјиб...

Сәмими е'тираф јахшы шејдир. Анчаг Һачы Осман мәсчидинин, Һачы Исмајыл мәсчидинин, Гарабәј карвансарајынын индики ачынаҹаглы вәзијјәтини е'тирафла јахшылашдырмаг оларми? Булаготағы кәндинин саг сәмтиндә иллярдән бәри гәрар тутмуш Һачы Садыг түрбәси, һабелә Һачы Бәдәл, Һачы Мәммәдаға мәсчидләри, Һачы Хәлил түрбәси вә бир сыра башга абидәләр дә гајғыкеш, ел-халг гәдри билән адамларын јолуну көзләјир.

Тарихи абидәләрдән јашајыш еви кими истифадә етмәк олар, бу шәртлә ки, нәзарәт едилсин, гејдә алынсын. Онда көрәк һеч олмаса, һәмин евин инша тарихи, кимә мәхсус олдуғу барәдә мә'лумат верилә. Мәшһур алим вә шаир Мәгсуд Шејхзадәнин анадан олдуғу ев XIX әсрин тикилиләри сырасындадыр. Лакин бу вахта кими онун киришинә М. Шејхзадә һаггында мә'лумат верән лөвһә асылмајыб.

Рајонда тарих-дијаршүнаслыг музеји ачылыб. Лакин онун фәалијјәти о гәдәр дә үрәкачан дејил. Тарих вә Мәдәнијјәт Абидәләринин Мүһафизәси Ҹәмијјәтинин јерли тәшкилаты да бу саһәдә чох фајдалы ишләр көрә биләр. Рајон мәдәнијјәт шө'бәси абидәләрин бәрпасына чалышмалы, истифадәјә верилән биналардан китабханалар үчүн, мәдәни-күтләви тәдбирләрин кечирилмәси үчүн истифадә етмәлидир.

Ағдаш Рајон Комсомол Комитәси дә бу саһәдә фәалијјәтиндәки дурғунлуғу арадан галдырмалы, һеч олмазса, комсомолчу-кәнчләр имәчиликләри һесабына учуб-дағылмагда олан биналарын бәрпа едилмәсинә көмәклик көстәрмәлидир.

Јадда сахламаг лазымдыр ки, тарихи абидәләрә биканәлик идеоложи ишин чох мүһүм саһәләриндән бирини унутмаг демәкдир.

Т. МЕҺДИЈЕВ.